

ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Однією з причин низької ефективності сучасних економіко-теоретичних моделей стала слабка увага класичної економічної теорії до поведінкового аспекту прийняття рішень економічними суб'єктами. В сучасних умовах ступінь нерациональності поведінки економічних агентів істотна і постійно зростає зі збільшенням масштабів і взаємозв'язків ринків, поширенням Інтернету, ускладненням економічних взаємодій тощо.

Розвиток економічної теорії знаходиться у прямій та зворотній взаємозалежності з динамікою об'єктивної економічної реальності: з одного боку, вона є проявом економічної реальності у системі наукового знання, з іншого – сама корегує економічну діяльність.

Народження нового аналітичного напрямку, за яким закріпилася назва поведінкової економіки вважається однією з найбільш цікавих і знаменних подій у розвитку економічної науки останніх десятиліть.

Популяризація та актуалізація досліджень у сфері поведінкової економіки спричинена її спрямованістю на підвищення пояснювальних та прогностичних можливостей економічної науки, особливо в періоди криз та невизначеності, можливістю врахування психологічних особливостей та ірраціональної природи економічних агентів у процесі прийняття економічних рішень.

Про безперечну популярність поведінкової економіки свідчить неповний перерахунок тих галузей, куди вони проникли і де активно використовуються, – це і теорія споживчого вибору, і фінансова теорія, економіка права, і макроекономіка, і теорія економічного розвитку, і теорія ігор, і теорія державних фінансів та багато інших. Відповідно до методологічних засад поведінкової економіки – аналіз економічних феноменів (споживчої поведінки, інвестиційних рішень, розподілу ресурсів за часом і т.ін.) здійснюється виходячи з концептуальних уявлень, вироблених психологічною наукою, із застосуванням прийнятих у ній методів і понять.

З самого початку поведінкова економіка поставала як прямий виклик стандартній економічній теорії. З методологічної точки зору її головною характерною рисою стало активне використання експериментальних методів. Із змістової точки зору її найважливішою методологічною особливістю є відмова від загальноприйнятої моделі рационального вибору – поведінкового фундаменту, на якому традиційно вибудовувалася і продовжує вибудовуватися чи не більша частина сучасного економічного аналізу.

У своїй роботі «Раціональність як процес і продукт мислення» Саймон Г. виділяв три головних завдання, на вирішення яких повинен бути спрямований поведінковий аналіз.

По-перше, це емпірична перевірка припущень неокласичної теорії про людську поведінку і в тих випадках, коли вони виявляються неадекватними, формулювання емпіричних закономірностей, що відображають те, як вона вибудовується у реальному житті.

По-друге, виведення звідти практичних висновків для покращення функціонування економічних систем, інститутів, політики держави.

По-третє, емпіричний аналіз форми і змісту фактично наявних в індивідів функцій корисності, який дозволяв би робити точніші передбачення про їх економічну поведінку, ніж це вдається неокласичній теорії.

Методологічною основою поведінкової економіки є методи експериментального дослідження, завдяки яким вдається чіткіше контролювати і відслідковувати досліджувані змінні в поведінці індивіда, а при необхідності відокремлювати ортодоксальне пояснення від альтернативних поведінкових концепцій, але недоліки експериментів полягають в наступному: не завжди відповідають реальним умовам, отже, відсутня мотивація, що відповідає життєвим ситуаціям; часто використовуються незначні винагороди або їхні сурогати; часто питання ставиться тільки гіпотетично; учасники можуть бути знайомі із суттю експерименту; методи реєстрації активності мозку як досить новий спосіб дослідження не може приводити до однозначного висновку щодо наявності причинно-наслідкових зв'язків; використання ярлика «нерациональність» відповідно деяких дій так само викликає певні суперечки.

Поведінкова економічна теорія є модернізацією методології традиційної теорії. Вона сприяє подальшому проясненню і уточненню відмінностей між нормативним і позитивним дослідженням процесів прийняття рішень, її припущеннями, більш точно узгоджуються з результатами психологічних досліджень, і в той же час приділяють особливу увагу математичній структурі цих результатів. Тим самим досягається зв'язок теоретичних побудов поведінкової економічної теорії з фактами реального життя, а сама теорія набуває позитивного характеру.